

ФОАІА

р е н т р о

ШИКТЕ, АЖИНА ЗИ ЛІТЕРАТУРА.

Nr. 52.

MERCURIU, 21. DECEMBRE

1855.

СКЮРТЬ ДЕСКРИПРЕ А БАССАРАБІЕІ.

(Капетз.)

6. ЦІНІСТВЛІ ТІГІНЕІ.

Цініствалі Tirinei сав алз Benderevali се жи-
тінде спре тэхъ-зі de ла Кішінев престе лъпгъ
Ністръ, престе 73 тіліаре юеографіче пътрате, ші
измеръ ла 77,000 локгіторі. Локгірле прінчіпале
сант:

Tirina сав Bendereval, лъпгъ Ністръ,
жі веікіе Офізса, адекъ чегатеа шерпелі,
фортередъ діспемпать жі історія Молдавіеі, жаре
аппъръ дірра, ачеаста de Акваселе тътарілорз,
дічепъндъ de ла веніреа лорз ла авзъ 1240, жі
корз de 360 de ani. La авзъ 1400 се жи-
тілі зілдірі позе de кътъръ Isra Domnulz Молдавіеі,
ші се жи-погріві из фолосз жі контра даштапі-
лорз фііндъ пэрвреа эпъратъ de doi пъркълаві че
се изнеса de кътъръ Domni, пынь ла авзъ 1593,
кълдъ се діргі Тарчілорз de кътъръ Арапъ Тіпа-
ловз, жіпрезъ из 12 сате de прін прецілірз,
din жаре Тарчії формаръ рецізnea Tirinii, ші из-
серъ тиа Санџакъ жі фортередъ. De атапчі
діжоче Tirina жи-чепъ а се измі Бендерз de
кътъръ Тарчі, ші апоі ші de кътъръ Европеані. La
авзъ 1709 Карлъ XII рецеле Сведеі діпъ че пер-
да вътая de ла Платава жі контра лаі Петръ¹
Імперъторіліз Ресіеі, фіідъ ла Tirina, ші де аколо
дітържъ' пе Тарчі жі контра Рашілорз, елз
шіржъ ші де Михаіл Раковіцъ Domnulz Молдавіеі
из діне из Раші, жі зірта къреіа Сераскієрвз
дела Двосторз веніндъ ла Іаші принце пе Михаіл
Раковіцъ шілз дісе ла Tirina. Проніндъ се рес-
велз жі контра Рашілорз, Петръ I вені жі Мол-
давіа ші из вътая de Тарчі лъпгъ Пратз ла
авзъ 1711, веіірілз жи-кеі паче из Раші. Карлъ
Імперъторіліз де Раші, че-къа Tirina спре тэхъ-зі,

ріле съ жи-предіце пріміреа пъти de кътъръ Сл-
тава, ші діпъ че се ділгърі de ачеаста, елз са-
пъратъ ремасе ділкъ доі ani de зіле до Tirina
шіль ла 31 Іанваріз 1718 кълдъ фіз принце de
Тарчі ші дісе ла Adrianopolis. — Жі 26. Сеп-
темвріе 1770 цеперарілз Ресескъ Папінз лаі
Tirina, діпъ діпъ че се ділкъ трактатъ de
ла Кайнарі жі 21. Іюліе 1774, Раші о дедеръ ел-
рьши Тарчілорз. — La авзъ 1788 цеперарілз
Потемкінз вътъ Tirina жі кърс de оптъ лаі
de зіле, ші о лъвъ жі 15. Ноемвріе, еаръ жі 29.
Декемвріе 1790 ділкейіндъ се паче ла Іаші, Раші о
дедеръ еаръши Тарчілорз. Атапчі се паче Ністръ, жі
тариші ділтре Ресіа ші ділтре посесіоніе Тар-
чешті din Европа. De ла дічепътъ лаі Ноем-
вріе 1806 цеперарілз Ресескъ Міхелсонз коприне
Tirina, ші ла авзъ 1812 Маіз жі 28, се ділкейі
паче ла Бакреніті къ кондізілнеа, жі де ачі ділківі
Пратз съ фіе тарчінеа ділтре посесіоніе Рес-
ескінз ші Тарчешті din Европа. De атапчі ді-
жоче Tirina есте сантъ стъпніпреа Рашілорз. Ea
измеръ актъ ла 10,000 de локгіторі, ші есте
ділкъ из ділтре челе таі изне фортьре де діл-
пърділе ачеаста. De ла Tirina есте о трекътіро
песте Ністръ ла Тірасполі, чегате зідітъ de Раші
жі локгілз зінде фіссе Ніконіз жі веікіе. —
Жі цініствалі ачеаста таі сантъ де діспемпать
Къзшіанії дела Tirina спре тэхъ-зі, ші Гара
Галінъ, дела Tirina спре авзъз.

7. ЦІНІСТВЛІ ФОРМОСЕІ.

Цініствалі Формосеі жаре се измените de кътъ-
ръ Раші цініствалі Кагалі, со дітімде пе лъпгъ.
Пратз пынь ла Двінро песте 72 тіліаре юеогра-
фіе пътрате ші измеръ ла 150,000 локгіторі. Ло-
кгірле прінчіпале сантъ:

Леона лъпгъ Пратз, из о трекътіро діл-

дінів та в Фълчілорз до Бассарарада. — Фримоса din քօս de Леова из департо de Прете, лъпгъ рѣзъ Кагъль, де ла каре Рѣши і аз дате пътеде de актъз до літва лорз, къ трекътъре de ла Оапчea. Акътъ реіпартъ цедерарізъ Романдовъ о вікторіе аспра Тврчілорз да апъл 1773. — Болградъ лъпгъ лакълъ Іалпиглазі, къ о катедраль таре ші фрѣтбесъ зідіть де Българи. — Ренії ла гвар Прѣтълі лъпгъ Девъре, каре таі жнайтъ се пътia Тімарова. — Стерілълъз сав Синеілълъ лъпгъ вращълъ тезіонізълъ аз Девъре, четате фашбесъ до історія Молдавіе, къндъ сав фъкътъ тълте въгъи къ Тврчії; да апъл 1806 с'з лътъкъ вътърь цеперарізъ Ресеекъ Mendortz, ші дѣпълъ джкіеареа пътіи дела Бъкбрешті аз ръмасъ до тълпіе Рѣшилорз. Акътъ пътъръ ла 22,000 de локвіторі. ті фаче въз котердъ лъсътпнатъ. Де ла дѣнса престе Девъре лъпгъ вращълъ терідіоналъ есте Тълчіа, ші таі до въз de ачеаста есте Ісаакія, къндъ аз фъкътъ Даріе подълъ престе Девъре да апъл 513 жнайтъ de Христосъ, къндъ аз извчесъ къ босте аспра Сквілорз.

8. ШІНБТВЛІЧ ЧЕТЬЦІ-А.ІБК

Цінвтълъ Четъції-Альвъ, каре се пътешите актъ de кътре Рѣши дінвтълъ Аккерманълъ, се дотінде не лъпгъ Нистръ пътъ ла тареа-пёгръ ші ла гвар Девъррі престе 159 шіліаре цеографіче иътрате ші пътъръ ла 103,000 локвіторі. Локвіле прінчіпале съктъ:

Четатеа-Альвъ, полонените Бієл'огродъ. Тврчеште Аккерманъ, до вѣкіте Ертолакъ, до вѣкълъ de міліонъ се пътіа гречеште Мопкастрап, лъпгъ лакълъ Нистралъ, фортърѣдъ ді-семпнатъ до історія Молдавіе. Не ла апъл 1400 се жнѣтъри de поэ къ зідірі de кътре Іага Domnulz Moldavie, дѣсь дѣпъ че Мірчеа Domnulz Ромъніе прішсе пе Іага, Четатеа-Альвъ къзъ до тълпіе ачеастіа; даръ дѣпъ тортреа лзі Мірчеа еа вені еарыші сънтъ стъпніреа Молдавілорз. Vladz V. Domnulz Ромъніе о лътъ а доза буръ de ла дѣпшіи; дѣсь Стефанъ челъ таре о реквіръ ла апъл 1461, о жнѣтъри къ зідірі поэ ші пъсъ ді-тър'їна пъркълакъ пе Бъгата. Да апъл 1475, Тврчії атькаръ четатеа-Альвъ, Молдавіе о апъраръ ві-тежеште, дѣсь таі не хрънъ фрънъ сіліді а капі-тла; къ тюте ачеаста Тврчі о дърътъръ. Сте-фантъ о копрісе de поэ ші тълъ къ савіа не тоді тврчії дінгър'їна, апои дресе зідіріле ші пъсъ пъркълакъ пе Іерманъ, Даръ Баіазетъ II о ді-пресъръ ла апъл 1484 ші о лътъ до 5. Азгъстъ, Стефанъ пріміндъ ацісторізъ de ла Касеміръ Реніе Пололопіе, атькаръ пе Тврчії, даръ пз фз дін скаре de аі скоте din четате. Да апъл 1540 Со-ліманъ челъ таре десіръ Четатеа-Альвъ de фор-търѣдъ Тврчесть, дѣ каре пъсъ Сапціанъ, ші adagee редіпнеа de пріп преціръ. Не ла, апъл 1574 въз коріз de 3600 Moldavі, вътъръ пе Тврчії карі ешісеръ din четате-Альвъ ка се шергъ ді-тър'їсторізъ тътарілорз карі къдеа сънтъ савіа

лзі Іонатікъ Domnulz Moldavie. Да апъл 1770 цедерарізъ Ресеекъ Папінъ ді-пресъръ четатеа Альвъ ші о лътъ de ла тврчі до 30. Септемвріе, даръ дѣпъ пачеа дела Кайпарі Рѣши о dede-еаръші Тврчілорз. — Да апъл 1789 Рѣши копрі-серъ de поэ четатеа, дѣнь дѣпъ пачеа дела Іаші о ді-торсере Тврчілорз; даръ ла апъл 1806 ді-гопіръ дінгър'їна центре тутъ dé-вна, ші дѣнъ пачеа de ла Бъкбрешті ла апъл 1812 ретасоръ стъпніи ai ei. Акътъ Четатеа Альвъ пітъръ ла 25,000 локвіторі, ші фаче въз таре котердъ пе тареа-пёгръ.

Кіліа сав Ахіліа лъпгъ вращълъ тареа-пощіа аз Девъррі, фортереъзъ фатось до історія Moldavie, ші фбре веке. Не ла апъл 1400 се жнѣтъри de поэ къ зідірі de кътре Іага Domnulz Moldavie, дѣсь дѣпъ че Мірчеа Domnulz Ромъніе прішсе пе Іага, Кіліа къзъ до тълпіе ачеастіа, даръ дѣнъ тортреа лзі Мірчеа, еа вені еарыші съпгъ пітреа Domnulz Moldavie. Vladz V. Domnulz Ромъніе о лътъ а доза буръ de ла дѣпшіи. Даръ Стефанъ челъ таре се съпъръ ді-тътъта центреа ачеастіе четъці, жнѣтъ се въз къ Махомедъ II. дѣ контра лзі Владъ ла апъл 1461, ші о вътъръ жнѣтъ, Махомедъ do пе Девъре ші Стефанъ de не въскатъ; Стефанъ о лътъ до фінъ, апои о жнѣтъри къ зідірі поэ ші пъсъ жнѣтъ-на пъркълакъ пе Ісаіа. Да апъл 1484 Баіазетъ II ді-пресъръ Кіліа, пъркълакъ Іванкъ ші Мессімъ о апъраръ къ тълъ вігезіе, ші кав-еаръ Тврчілорз таре вътъре de съпце, даръ до фінъ Тврчі о лътъ до 14. Івліе. Да апъл 1538 Нетръ Рарешъ арсъ Кіліа ші візіссе пе тоді Тврчі дінгър'їна. Din ачеастъ кавъ Соліманъ се жнѣтъри атаде таре аспра лзі Петръ, жнѣтъ поршъ діконтра лзі къ 120,000 Тврчі ші дѣпъ че лътъ а-лъпгъ din скоти, реставръ Кіліа ші i adase рен-ципнеа de пріп преціръ, пе каре таі не хрънъ съпгъ къ редіпнеа Четъції-Альвъ, ші копрісе тутъ дінвтълъ de лъпгъ Девъре, де ла Прѣтъ пътъ ла Нистръ, каре се пъті Бъціанъ. До вѣтъме къ Рѣши Кіліа азъ ачеасіи сортре ка ші Стерілълъ ші Четатеа-Альвъ, пътъ къндъ ла апъл 1812 ве-ніре тутъ съпгъ стъпніреа Рѣшилорз. Zidzirile ei ші азъ Стерілълъ се расеръ, дѣсь дѣнъ ачеаса се фортіфікаръ de поэ. Асгъзі Кіліа есте въз орашъ котердіялъ къ 12,000 локвіторі. Ісакъ din-тре гзріле Девъррі се дін de дінса, de ші се сокотескъ а фі пътъжтъ пеэтрал. Ісакъ чеа таре се пътіа до вѣкіте. Незч. Де ла Владъ лзі Ісакъ се жнѣтъде пе ла капетеле лакбрілорз въз-валъ de пътъжтъ пътъ кътъ Четатеа-Альвъ; асеменеа ші de ла Леова пътъ ла Tirina. Локві-торі ле пътесъ валкріле лзі Траіанъ.

До вѣкіте се афла треі четъці до ді-репчи-не дѣла Владъ лзі Ісакъ спре Tirina, карі се пътіа Піроварідава, Тамасідава ші Зарці-дава. Din съсъ de гвар Девъррі спре Четатеа-Альвъ, ера Арпіа. Дела Барідава се паре къ се траце пътеде de Бассарарада.

Дрътврите пропада але Бассараше сънт:

1) Дрътвял medianus каре фичепе ла Хоринг, трече ла Линкані терце пріп Medingi, Бълді, Орхеи, Кистенев, Tirina, Къкшані, Четагеа-Алъ.

2) Дрътвял de ла Сквіані пріп Фълешти ти Бълді ла Сорока, кв трекътброе ла Черіновка.

3) Дрътвял de ла Сквіані пріп Тадора ла Кинепъз, ші де ачі ла Кръклані кв трекътореа ла Девассари.

4) Дрътвял de ла Леова пріп Гъра-Галкінъ ла Кинепъз.

5) Дрътвял de ла Вадзіз лгі Isaac пре лънгъ нащвял лаквріоре, ла Четагеа-Алъ, кв трекътброе ла Овидиополі. **Ли** ачеста din хрът дас дрътврите лагърае, де ла Penni, дела Стерілла ші де ла Кilia.

7) Дрътвял дела Леова пре лънгъ Прѣтъ ла Фортбоса, ші анои Penni.

Дрътврі лагерале, афарь де ачеста, май сънт:

а) Дрътвял de ла Хоринг ла Мърчиніда, каре анои трече Прѣтвял, ші се зпените кв чолъ дела Херга din Moldavia.

6) Дрътвял de ла Линкані ла Отакъ, кв трекътброе престе Nicstrъ ла Мовіль.

с) Дрътвял de ла Отакъ ла Сорока.
(Диа цеогр. школаръ Молдовеанъ.)

DECSPRE ВІКЛЕНІЕ.

Ли фадъ зна'ді воркените

Ші **ди** doc алта'ді кроеніте. Ші,

Ли оі кв гира те зпде

ИГ **ди** doc кв ак те дипеніце. Ші,

Ли фадъ дінці жілі алвеште

Ші **ди** ініма жілі пегримите.

Ші,

Ли фда те петегеште

Ші **ди** спате те чоплеште.

Ел есте,

К'Альбіна 'н гирь из Miere

ИГ **ди** коадъ кв ак ші фіре.

Вікленанъ,

Фажже коада ка вілпеа **ди** тоате пърділе.

Ли везі пітмай,

Бюзъ зіза, тоатъ зіза ші din кап ла тоді терек

тод. Ші.

Те тажже кв гімпі. Ші,

Те атіоне кв вітвак.

Не вікленанъ;

Кат съ звлі съл' піпълеште.

Ніці **ди** цію ніл' петремеште;

Кат з віс зпда:

De скнд есте скнд

Dap ні'i dai de фнд.

Не за кважак,

Есте талер кв дось феде.

ПОВЕСТЕА ВОРБІЦ

Оаре каре шептераш

А тріміс зо въедаш

Кв зи талер рѣдъреск,

Кв дось феде, простеск,

Ка съ ea дела въкан

Ікре ронії де зи ван.

Лі май дете ші алгі doi

Съ ea ікре пегре moi.

Бъеатвл кат простічел

Черажд ікре de зи фед.

Леа пъс не талер ачі

Ші алгеле порхчи.

Бънанъл дасть 'ea dat,

Банде ле ні? ла 'нреват;

Ел талеръл диторкжнд

Ші ікреле ръстрижнд

Плпн-ле аічі, а zic.

Ш'амперс d'энде ла тріміс.

Аноло кънд с'арътат

Стъпкъл оъз ла 'нреват

Челе лалте зпnde сънт?

Ор п'пцемені де кважак?

Копілъл еар фиторкжнд

Ші .сатътеле зікжнд,

Къзръ ш'ачелеа жос,

Nimika фінд din doc.

Стъпкъл съз пекъжіт

Ліндатъ ла пълтвіт,

Zікжнд: везі тінте съ дії

Ші пъгеште съ п'з фій,

Кв дось феде ші тв,

К' ас-талер че те вътв.

DECSPRE ШОКРІСІЕ САХ ФЪНДРНЧЕ

Мължалъ сеіпці ші сквінь драчі. Ші,

Кв трепла жі вісірікъ ші кв гінділ ла дракъл

Фъдарпікъл,

Есте о флерічікъ, чіп'е міроасъ пас'ї пінъ,

Къ,

Nіці дракъл май дотжік

Nіці d' de ніпътжікъ. Къ,

Мъда каре п'з о поате ташка о сърдътъ.

Ел есте,

Ка кървпеле стіс каре те тажжеште

Ші ка чел апрінс, кареле те пърмеште,

Озій поризлі настъ тот ла пътжіт,

Чемъле волінд ші настъ не піержанд.

Dap,

Боала лгі е сънътатае поастъ;

Іпокрітва есте,
Шіора влжнть згуріє ръз. Ші,
Къркуне къ чепаше аконеріт.
Ла аши ташъ ші алуї чашъ.

Къ еа
Сианъ,

Ли горъ къ Взмнезев ші дп інітъ къ дракъ. Ші,
Zioa, фдце de вівол ті воаше апакъ не дракъ
de коаре.

ПОВЕСТЯ ВОРБІІ.

Бо днпърат озекаге
Азанд зп кал вътржн таре,
Каре пічоареле сале
Авіа ле тѣра пе кале,
Ші'зіа пштеа poade симла,
Ка ші кожіле вътржнія;
Дар пештре къ дя ізвісе
Де кіне че дя слажісе,
Ші дя скъласе дп ръсвое
Де оаре каре пеноае,
Се шіловтіві 'ппръратъ
Съ ші словогеаскъ солдатъ,
Ка съ гамбле'н въпъ паче
Сінгър пе тнде ді плаче;
Ші ка съ'л вноаскъ віне
Кінд дя ва зедea ор чіне,
Къ 'н слажка днпърътъаскъ
А фост ш'а льат остафъ,
Ді фъкъ о хайн' п спате
Но' петечі феде скімбате,
Альастре, верзі, галвені, ромії.
(Кът се ътврак; комікоші;)
Ш'аша днпъ ч'ял днпъръ
Норъпі ка съ'л піа фактъ,
Ші поткоаве дп пічоаре
Де одел (скъпітейтоаре)
Ка ші талді аві съ тръсаскъ
Ніетрі съ пе ле точескъ.
Фъкмідасе асте тоате
Норънчеште de дя скоате
Афар'я влжн ка съ паскъ
Ш'анд 'овреа съ къквіаскъ.
Днпъръд дар дп ассел вальд
(Прекам ді сниссеріт халд.)
Кінд ковора пе о кале
Съ'тжні въ еа дп валье
Ди лез, каре дп віадъ
Да възьсе de каа фадъ:
Нелок еа кът дя зпрешітъ
Се снітжнть, се 'нгрозешітъ,
Ші de фрікъ 'нтр'о съфларе

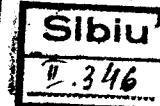
Се 'нтоэрсе дп фагъ таре.
Стріжннд фдці, фдці тоате
Хіаре, каре 'н котро поате,
Къ віне фъръ зъбавъ
О жігание грозавъ,
Ші де'ї том інтра дп гіаре
Вом пері къ тік къ таре.
Бо лап каре'л азісе
Ші къ тотъ се'нгрозісе,
Віне ла дмнса днпъръ
Ші третържннд дя днпреавъ:
Че е? че стрірі? о шінвне!
Чіне ті гопешітъ! спасе?
Левда авіа се опреште
Ші ргспенюжннд ді ворвеште:
Левле пе есте віне,
Віне песте поі че віне,
Да штів съ о спів п'апате,
Къ 'нам таі үзъгут дп ламе.
Че фел е? днпреавъ левла,
Кът пі дп че кіп е трапоз?
Левла днпченп съ зікъ:
Ді спів пе скврт, къ тіе фрікъ
Зіловоїнд къ воръ левль
Да катва съ пе ажигъ;
Да департе коблеа 'н валье,
Токта'п потечіле тале,
Есте о паміле таре
Тот пестрідъ пе спінare;
Кап'я есте лап ші вальд,
Гера'ї тенгіте къ тотъ,
Піелей' е днппестріцать,
Шіни' ла коадъ въладать.
Да маі въгаіз сеатъ л'алте
Дар пічоаре аре 'н палте,
Ші din еле флнцер скоате
Ди пасвріле ля тоате;
Н'єп кважит е о вълкъ,
С'о везі грозъ ті апакъ.
Левла зісе: філ дп паче,
Лішна пе ва фаче,

Лакра de спаітъ пе есте,
Къ паміле de ачесте!
Малте дп зілеле теле
Ат петрекят пріп тъселе.
Те'шмел левпле еа zice,
Піе'ді паре къ спів вісе,
Дар веі bedea та актма
Кът 'ді съ 'нфандеазъ глема.
О Doapne! лі zice левла,
На'ї почв bedea д'ачі трапоз?
(Ші се 'пъла din пічоаре
Съ вазъ'л ва зері оаре.)
Левла зісе: він' да тіне!
Съ те'налу ка съ'л везі віне,
Ші ардікілду'з дя враде
Да страже'п тіаръ de таде,
Левла аванд зрдинаре
Да треку... віст де страже'таре.
Левла ачеста възжанду'з
Да тржнти 'нданть зікжанди:
Та пічі пе дя възжн віне
Ш'андеп съ dea din tine,
Dap de дя ведеai ка тіне!
Атвпчі шдреai vai de tine!
Zікжанд ачеста дя ласъ
Ші фдце 'н пъздреа deасъ.

Извлі съ сперів de піміка
Ш'аноі ш' дп лді вагъ фрікъ
Те тірі че діші фак п'ялкъ.
Ші фрігірлі'ї апакъ.
Асфел de оамені дп ламе
Аз въскочіт спаітє симе:
Стрігоі, Стасіе, Марціль,
Міазъ-поате ші Зоріль,
Ш'алте пілте ка ачесте,
Каре пічі аз фост пічі есте.

(Дін повестіле лві Anton Пап.
Тінъріт дп Бвкврещті 1853.)
Фінча ап. 1855. —

Редакторъ республікторіз
ІАКОБ МОРЪШАНЬ

Ediçunea ші тінверізл язі
ІОАНЕ ГОТТ.